

Stručni rad

ULOGA POLUDNEVNIH BORAVAKA KOD DJECE U RIZIKU I S PROBLEMIMA U PONAŠANJU

Sonja Iža¹

Tomislav Ramljak²

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku¹

Centar za nestalu i zlostavljaju djecu²

Sažetak

Rad prikazuje ulogu poludnevnog boravka kao oblika rane intervencije i sociopedagoškog tretmana u radu s djecom koja su u riziku ili već pokazuju znakove psihosocijalnih teškoća. U fokusu je pružanje stručne podrške, pomoći i nadzora s ciljem poticanja pozitivnog razvoja, prevencije problema u ponašanju te smanjenja potrebe za institucionalnim zbrinjavanjem. Poludnevni boravak omogućuje djeci strukturirano provođenje vremena kroz edukativne, kreativne, rekreativne i terapijske aktivnosti koje doprinose razvoju vještina, socijalnih kompetencija i osjećaja sigurnosti. Posebno se naglašava važnost ranog prepoznavanja rizika, suradnje stručnjaka različitih profila te uključenosti obitelji i zajednice u proces podrške djetetu. Zaključno, poludnevni boravak predstavlja značajan oblik preventivnog i razvojno usmjerenog rada koji doprinosi očuvanju dobrobiti djece, jačanju obiteljskih kapaciteta i izgradnji sigurnijeg okruženja za odrastanje.

Ključne riječi: djeca u riziku, problemi u ponašanju, rana intervencija, socijalna isključenost, stručna podrška

1.Uvod

Djeca i mladi koji odrastaju u rizičnim okolnostima često su izloženi različitim osobnim, obiteljskim i društvenim izazovima koji mogu negativno utjecati na njihov emocionalni, socijalni i bihevioralni razvoj. U takvim situacijama važnu ulogu imaju programi usmjereni na ranu intervenciju i pružanje stručne podrške kako bi se pravovremeno prepoznale i ublažile teškoće te spriječio razvoj ozbiljnijih problema u ponašanju. Jedan od takvih oblika stručne skrbi jest poludnevni boravak koji svojim strukturiranim i multidisciplinarnim pristupom omogućuje djeci razvoj pozitivnih obrazaca ponašanja, učenje socijalnih vještina i jačanje emocionalne stabilnosti. Poludnevni boravak obuhvaća širok spektar aktivnosti od obrazovnih i odgojnih do terapijskih i rekreativnih s ciljem stvaranja sigurnog i poticajnog okruženja za djecu koja su u riziku. Takvi programi povezuju stručnjake različitih profila kao što su socijalni pedagozi, psiholozi, socijalni radnici, edukacijski rehabilitatori i odgajatelji čime se osigurava sveobuhvatan pristup svakom korisniku i njegovoj obitelji. U tom kontekstu poludnevni boravak ne predstavlja samo oblik skrbi nego i prostor prevencije, podrške i osnaživanja. Posebno je važno istaknuti da djeca u riziku kao i ona s već izraženim problemima u ponašanju često dolaze iz obitelji s ograničenim resursima ili iz okruženja koje ne može pružiti odgovarajuću podršku. Stoga je nužno razvijati i jačati sustave socijalnih usluga koji omogućuju djeci dostupnost stručne pomoći u zajednici. Cilj ovog rada je prikazati važnost poludnevnog boravka kao oblika rane intervencije i sociopedagoškog tretmana, analizirati njegove temeljne značajke, povezanost s problemima u ponašanju te naglasiti njegovu ulogu u prevenciji socijalne isključenosti i jačanju dječjih i obiteljskih kapaciteta.

2.Poludnevni boravak kao oblik rane intervencije i sociopedagoškog tretmana

Poludnevni boravak predstavlja važan oblik stručne skrbi namijenjen djeci koja pokazuju znakove psihosocijalnih teškoća ili su izložena različitim oblicima rizika u razvoju. Poldrugač i suradnici (2006) naglašavaju da je riječ o programu koji pruža djeci stručnu podršku, nadzor i pomoć, čime se omogućuje pravovremeno prepoznavanje i ublažavanje razvojnih i ponašajnih poteškoća [9]. Zbog naglaska na ranu i kontinuiranu intervenciju, ovaj se oblik skrbi može smatrati dijelom sustava rane intervencije. Program poludnevnog boravka temelji se na nekoliko ključnih obilježja a to su usmjerenost na zadovoljavanje raznolikih potreba korisnika, provodi se na strukturiran i kontinuiran način te kombinira individualni i grupni pristup. Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 18/22, 46/22, čl. 104., st. 1.), poludnevni boravak definira se kao socijalna usluga koja uključuje organizirane dnevne aktivnosti uz stručnu pomoć i podršku, namijenjene zadovoljavanju potreba korisnika koje obitelj sama ne može u potpunosti osigurati. Na taj se način doprinosi smanjenju potrebe za institucionalnim oblicima zbrinjavanja djece u ustanovama socijalne skrbi. Krulić Kuzman (2020) ističe da poludnevni boravak ujedno omogućuje djeci kvalitetno i osmišljeno provođenje slobodnog vremena kroz različite aktivnosti koje potiču razvoj pozitivnih interesa, kreativnosti i socijalnih vještina [6]. Takvo okruženje omogućuje usvajanje novih znanja i vještina te prepoznavanje i njegovanje dječjih talenata kroz sportske, kulturne i kreativne sadržaje. Iako Zakon o socijalnoj skrbi (NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23) propisuje trajanje poludnevnog boravka od četiri do šest sati dnevno, u praksi se trajanje često prilagođava individualnim potrebama i mogućnostima korisnika. Azinović Vukelić (2021) naglašava da aktivnosti poludnevnog boravka obuhvaćaju širok spektar podrške od organizirane prehrane, brige o zdravlju i higijeni, odgojnog rada i psihološke pomoći, do jačanja roditeljskih kompetencija i osiguravanja prijevoza[1].

Kao sociopedagoški tretman, poludnevni boravak ima važnu ulogu u ranom prepoznavanju i otkrivanju problema u ponašanju, bilo da se radi o internaliziranim (npr. povučenost, tjeskoba) ili eksternaliziranim oblicima (npr. agresivnost, buntovnost). Na taj način, ovaj program pridonosi prevenciji razvoja težih oblika ponašajnih poremećaja te jača kapacitete djece i njihovih obitelji za uspješnije suočavanje s izazovima svakodnevice.

3.Djeca u riziku i problemi u ponašanju – čimbenici, oblici i povezanosti

Prema Visković, Marušić i Topić (2023), ranjivom se smatraju djeca koja su u odnosu na svoje vršnjake izloženija različitim osobnim i okolinskim rizicima koji mogu ugroziti njihov emocionalni, socijalni, fizički ili mentalni razvoj. Takva djeca često odrastaju u okolnostima koje umanjuju njihovu sposobnost uspješnog nošenja sa životnim izazovima, što povećava vjerojatnost razvoja problema u ponašanju. U tom kontekstu, pravovremeno prepoznavanje ranjivosti i pružanje podrške ključno je za sprječavanje daljnjeg produbljivanja teškoća. Na tu ranjivost nadovezuje se i definicija Paškalin (2021), prema kojoj se djeca s problemima u ponašanju prepoznaju po obrascima postupanja koji odstupaju od društveno prihvaćenih normi i očekivanja [8]. Takva ponašanja često su izraz unutarnjih teškoća, neadekvatnih mehanizama suočavanja ili nedostatka podrške iz obiteljskog i školskog okruženja. I dok Visković i suradnici naglašavaju širi kontekst rizika, Paškalin usmjerava pozornost na konkretne manifestacije tih rizika kroz ponašanje djeteta. Koller-Trbović i suradnici (2011; prema Maglica, 2021) pojam problemi u ponašanju definiraju kao kontinuum koji obuhvaća čitav raspon oblika, od blažih, koji ne predstavljaju ozbiljnu prijetnju, do težih, koji imaju značajne posljedice za dijete i okolinu te zahtijevaju stručni tretman [5]. U odnosu na prethodne autore, oni nude razvojno-dinamičku perspektivu, ističući da se problemi u ponašanju ne pojavljuju odjednom, već se postupno razvijaju i intenziviraju ako se ne prepoznaju i ne tretiraju na vrijeme. S porastom dobi, kod djece i mladih dolazi do učestalijih i izraženijih oblika nepoželjnih ponašanja. Istodobno, uočene su razlike među spolovima djevojčice češće pokazuju internalizirane probleme, poput povučenosti i tjeskobe, dok dječaci skloniji eksternaliziranim oblicima, poput impulzivnosti i agresivnosti. Ove razlike upućuju na potrebu za diferenciranim pristupima u radu, koji uzimaju u obzir razvojne i rodne specifičnosti. Klarin i suradnici (2018) dodatno proširuju razumijevanje problema u ponašanju ističući utjecaj sociodemografskih čimbenika kao što su dob, spol, školski uspjeh, socioekonomski status i mjesto življenja. Time se potvrđuje da se problemi u ponašanju ne mogu tumačiti izolirano, već su rezultat složene međuigre osobnih karakteristika djeteta i njegovog šireg socijalnog okruženja. Zajedničko svim autorima jest naglašavanje važnosti ranog prepoznavanja rizika i sustavne podrške djetetu u njegovom prirodnom okruženju. Dok jedni naglašavaju strukturne i socijalne uvjete ranjivosti, drugi ističu razvojne i ponašajne aspekte problema, ali svi upućuju na potrebu za integriranim, interdisciplinarnim pristupom koji povezuje obitelj, školu i stručne službe u promicanju dobrobiti djeteta.

4.Zaključak

Poludnevni boravak kao oblik rane intervencije i sociopedagoškog tretmana ima ključnu ulogu u sustavu skrbi za djecu koja su u riziku ili već pokazuju znakove psihosocijalnih teškoća. Njegova svrha nije samo pružanje neposredne podrške i pomoći, već i stvaranje sigurnog i poticajnog okruženja u kojem se dijete može razvijati, učiti i graditi pozitivne obrasce ponašanja. Takvi programi omogućuju pravovremeno prepoznavanje problema, smanjenje rizika od institucionalizacije te jačanje kapaciteta djece i njihovih obitelji za uspješnije suočavanje s izazovima svakodnevice. Analiza različitih pristupa i teorijskih polazišta pokazuje da se problemi u ponašanju kod djece ne mogu promatrati jednostrano. Oni proizlaze iz složenog spleta čimbenika osobnih, obiteljskih, školskih i društvenih te su često povezani s prisutnošću rizičnih okolnosti koje ugrožavaju djetetov emocionalni i socijalni razvoj. Istraživanja naglašavaju važnost ranog djelovanja i interdisciplinarnе suradnje stručnjaka jer što se ranije prepoznaju rizici, to je veća vjerojatnost uspješne prevencije ozbiljnijih poremećaja u ponašanju. Posebnu pažnju potrebno je usmjeriti na djecu koja su izložena riziku socijalne isključenosti. Takva djeca često nemaju mogućnost samostalno se zaštititi od negativnih utjecaja iz okoline, dok njihove obitelji nerijetko nemaju dovoljno resursa za pružanje adekvatne podrške. Zbog toga je na društvu odgovornost da prepozna i zaštiti svako dijete u riziku te osigura uvjete za njegovu dobrobit i razvoj. U konačnici, poludnevni boravak predstavlja poveznicu između obitelji, škole i zajednice, prostor u kojem se djeci pruža ne samo pomoć, već i prilika za razvoj potencijala, osjećaj pripadnosti i iskustvo podržavajućeg odnosa koji je temelj zdravog i uspješnog odrastanja.

5.Literatura

- [1.] Azinović Vukelić I. Cjelovit pristup obitelji: Opis programa. In: Azinović Vukelić I, Borovac K, Blažić B, ur. *Snaga zajednice: Program poludnevnog boravka Centra za pružanje usluga u zajednici Izvor Selce*. Selce: Centar za pružanje usluga u zajednici Izvor Selce; 2021. p. 79-93.
- [2.] Bermanec S. *Produženi stručni boravak i školski uspjeh* [diplomski rad]. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet; 2018 [pristupljeno 15.10.2025.]. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:398922>
- [3.] Bouillet D, Uzelac S. *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga; 2007.
- [4.] Klarin M, Miletić M, Šimić Šašić S. Problemi ponašanja kod djece i mladih – doprinos sociodemografskih obilježja, zadovoljstva obitelji i socijalne podrške. *Magistra ladertina*. 2018;13(1):70-90.
- [5.] Koller-Trbović N. Poremećaji u ponašanju djece i mladih. In: Bašić J, Koller-Trbović N, Uzelac S, ur. *Poremećaji u ponašanju: pristupi i pojmovna određenja*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; 2004. p. 83-96.
- [6.] Krulić Kuzman K. *Tretman poludnevnog boravka za djecu i mlade s problemima u ponašanju: priručnik za voditelje programa*. Osijek: Centar za nestalu i zlostavljaju djecu; 2020.
- [7.] Maglica T. Komunikacija i znanje roditelja o iskustvima svoje djece s problemima u ponašanju – razlike u procjeni roditelja i adolescenata. *Kriminologija i socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*. 2021;29(1):41-65.
- [8.] Paškalin K. *Djeca s problemima u ponašanju* [Internet]. 2021 [pristupljeno 15.10.2025.]. Dostupno na: <https://gov.hr/hr/djeca-sproblemima-u-ponasanju/788>
- [9.] Poldrugač Z, Marušić D, Žižak A. *Poludnevni tretmani djece i mladeži s poremećajima u ponašanju*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet; 2006.
- [10.] Zakon o socijalnoj skrbi [Internet]. [pristupljeno 15.10.2025.].